

Mee met

Tohar Tal en
Elien Hoekstra

De Batumi Raptor Count

Foto: Hans Linssen.

Veel vogelaars die weleens ‘over de grens kijken’, zullen de naam Batumi kennen. Voor wie dat niet geldt: Batumi, en dan vooral de Batumi Raptor Count, staat voor een unieke combinatie van roofvogels, internationale samenwerking, wetenschap, educatie, vrijwilligerswerk en ecotoerisme.

Martijn Bot

Vogelskijken Magazine gaat vooral over Nederland en België. Nu maken we graag een uitzondering. Het verhaal van deze bestemming speelt zich namelijk af in Georgië, maar de link met de Lage Landen is alom aanwezig.

Batumi, de tweede stad van Georgië, ligt aan de Zwarte Zee. Ten noorden en oosten liggen de uitlopers van de Kaukasus, richting het zuiden bereik je al snel de Turkse grens. Hoe deze stad plotseling een link kreeg met de vogelwereld, is een klassiek verhaal uit een jongensboek. In de nazomer van 2004 en 2007 bezochten drie Belgische studenten de Kaukasus om vogels te kijken. In Batumi viel hun oog op de enorme groepen roofvogels die zuidwaarts door de valleien vlogen.

In de volgende dagen zagen ze tienduizenden roofvogels in gestage stromen boven de bergen verschijnen. Zwarte wouwen, dwergarenden, maar vooral duizelingwekkende aantallen wespendien. Dat suggereerde dat het totale aantal roofvogels dat langs Batumi trekt, veel hoger moest liggen dan de historische tellingen beschreven.

In 2008 en 2009 kwamen Belgische vogelaars terug, onder wie een van de drie studenten, voor een gestructureerde Batumi Raptor Count (BRC). Er werd snel duidelijk dat

een significant deel van de Euraziatische roofvogels deze ‘flyway’ gebruikt, en specifiek de Batumi-‘trechter’ (‘bottleneck’). In het najaar trekken meer dan één miljoen roofvogels uit Oost-Europa en West-Rusland zuidwaarts richting de overwinteringsgebieden in het Midden-Oosten en Afrika.

Sinds het ontstaan van BRC zijn de bergen rondom Batumi elk jaar het thuis van een grote en internationale groep vrijwilligers die, via een strikt protocol en vanaf twee locaties, zo goed mogelijk de honderdduizenden roofvogels telt en op geslacht en leeftijd brengt. Ik spreek hierover met de Nederlandse voorzitter van BRC, Tohar Tal, en met teller Elien Hoekstra, die vanaf dit jaar ook coördinator is.

Tohar, jij bent voorzitter van BRC. Waaruit bestaat jouw rol?

“BRC is een vrijwilligersorganisatie die niet heel hiërarchisch is. Ieder teamlid pakt taken op die bij hem of haar passen. Als voorzitter houd ik het overzicht over de verschillende projecten en taken binnen de organisatie. Ik onderhoud contacten met lokale overheden en instanties, doe aan fondsenwerving en heb een aantal administratieve taken.”

Elien Hoekstra

Tohar Tal

Wespendien, enkele zwarte wouwen en een zwarte ooievaar. Overzichtsfoto: Juho Jolkkonen, inzet: Bart Hoekstra.

Onvolwassen wespendif. Foto: Juho Jolkkonen.

Hoe ziet een BRC-jaar er voor jou uit?

“Het nieuwe jaar begint wanneer het vorige telseizoen eindigt. Na de laatste telling, jaarlijks op 21 oktober, verzamelen we alle data en maken we de seizoenspublicatie. Dat is de kroon op ons jaar. Vervolgens gaan we in november bij elkaar zitten om terug en vooruit te kijken. De volgende stap is elk jaar een onvermijdelijke: het geld. Zonder financiële steun kunnen wij als vrijwilligersorganisatie niet bestaan. Tot 2020 leefden we van subsidies, maar die geldstromen zijn zeer lastig aan te boren en drogen ook steeds meer op. De laatste jaren leven we volledig van crowdfunding. Tot nu toe gaat dat goed, maar het is elk jaar weer hard werken. Voor 2025 zitten we nog niet op het minimumbedrag. Toch moeten we wel verder met de voorbereidingen.”

Dat laatste zit ‘m vooral in het werven van vrijwilligers?

“Inderdaad. Voor dit jaar hebben we het team van drie coördinatoren al heel vroeg op orde. Een leuk detail is dat het dit jaar volledig uit vrouwen bestaat, onder wie dus Elien. Maar daarnaast moeten we natuurlijk een team van tellers bij elkaar krijgen. Het is een grote puzzel, waarbij

we ook willen zorgen voor een uitgebalanceerd en divers team gedurende de hele telperiode.”

Ik ben zelf twee keer in Batumi geweest. Daar viel me op dat het team behoorlijk jong is en het teamgevoel zeer groot. Daar is vast een strenge screening aan voorafgegaan?

“Nee, iedereen die het leuk vindt, kan zich aanmelden en is in principe welkom. Het belangrijkste is dat je heel gemotiveerd bent en je jouw verblijf niet als een veredelde vakantie ziet. Het is heel hard werken, het zijn lange dagen en door de hitte kan het fysiek zwaar zijn. Daarnaast bedrijven we echt wetenschap. Dat vereist maximale inzet en focus. Wanneer je je daarvan bewust bent en je je ook goed kunt bewegen in een internationaal gezelschap, staat niets je deelname in de weg. Je hoeft echt niet per se een topvogelaar te zijn. Iedereen kan een rol krijgen en het leuke is: je leert heel snel. Daarnaast is het natuurlijk ontzettend gezellig en een ervaring voor het leven.”

Elien, hoe ben jij bij BRC terechtgekomen?

“Ik ben via mijn broer Bart verslingerd geraakt aan Batumi. In 2017 ben ik voor het eerst met hem mee geweest en

Zwarte wouwen. Foto: Marc Heetkamp.

sindsdien heb ik drie keer een volledig seizoen meege-draaid, van 12 augustus tot 21 oktober. En komend jaar ben ik dus voor het eerst coördinator. Dan stuur ik de tellers aan. Dat is spannend, maar ook eervol en een grote verantwoordelijkheid.”

Hoe gaat dat tellen in zijn werk?

“We werken met twee telposten: telpost 1 en de hogerop en vier kilometer landinwaarts gelegen telpost 2. Op beide posten zit een groep tellers en een coördinator. Zo gauw in de ochtend de eerste roofvogels de bergen over komen, moeten we heel goed afstemmen welke telpost welke ‘stromen’ telt. Dat is onder meer afhankelijk van de lichtomstandigheden, de afstand en de vlieghoogte. We moeten alle passerende vogels tellen, maar met zo min mogelijk dubbeltellingen. Daar ligt een belangrijke taak voor de coördinatoren. Wij gebruiken afstands-codes en ijkpunten om de stromen tussen de telposten te verdelen, en wijzen daarnaast taken toe aan de tellers binnen onze groep.”

Welke soorten zien jullie vooral?

“In de eerste helft van het seizoen bestaat de bulk vooral uit wespendifeën, later vooral uit steppebuizerds.

Eén teller telt het totaal aantal vogels in een stroom, terwijl iemand anders de andere soorten uit de bulk haalt. Als je die andere soorten dan aftrekt van het geheel, weet je uit hoeveel de bulk heeft bestaan. Tellers maken geen schattingen maar gebruiken een ‘clicker’ om te tellen.”

Dat klinkt intensief.

“Ja, het tellen zelf, maar ook al die onderlinge afstemming, vergt optimale concentratie en doortastendheid. Zeker op dagen met 50 duizend tot meer dan 100 duizend vogels, is dat soms gigantisch hectisch. Maar het gevoel achteraf, wanneer je zo’n telling met z’n allen tot een goed einde hebt gebracht, is onbeschrijfelijk!”

Wat doe jij zoal ‘s avonds?

“Ik zorg dat de tellingen online komen, kijk of alles in de guesthouses goed loopt, en regel dat iedereen weet waar ie de volgende dag wordt verwacht en dat de busjes naar de telposten op de juiste tijden rijden. Daarnaast organiseren we lezingen, bijvoorbeeld over identificatie van lastige soorten of leeftijdsbepalingen. Maar op z’n tijd vierten we natuurlijk ook een feestje, bijvoorbeeld wanneer er vrijwilligers vertrekken of aankomen.

Bruine kiekendief. Foto: Bart Hoekstra.

Steppekiekendief. Foto: Bart Hoekstra.

Dwergarend. Foto: Marc Heetkamp.

Keizerarend. Foto: Marc Heetkamp.

Schreeuwarend. Foto: Rafa Benjumea.

Slangenarend. Foto: Marc Heetkamp.

Ook is een coördinator een vertrouwenspersoon. Je moet goed in de gaten houden of de vrijwilligers een leuke tijd hebben. Je zorgt ook dat er contact is met toeristen en bezoekers op de telposten. We staan mensen te woord en roepen het om als we een bijzondere soort zien.”

Tohar, wat gebeurt er eigenlijk met de data die jullie verzamelen?

“Inmiddels hebben we verschillende publicaties op onze naam staan. We richten ons vooral op acht kernsoorten, waarvan we weten dat deze migratieroute belangrijk is voor een substantieel deel van de wereldpopulatie. Dat zijn wespendif, grauwe kiekendief, steppekiekendief, bruine kiekendief, dwergarend, schreeuwarend, slangenarend en zwarte wouw. Als je de tellingen per leeftijdscategorie over alle jaren naast elkaar legt en statistisch analyseert, kun je belangrijke dingen zeggen over trends en populatie-ontwikkelingen. Om een prachtig voorbeeld te noemen: voordat we begonnen aan de tellingen in Batumi, werd de wereldpopulatie van wespendieven geschat op 300 duizend volwassen vogels. In 2008 en 2009 telden we alleen al in Batumi bijna 500 duizend exemplaren. Daar zitten de West-Europese vogels dus nog niet eens bij.”

Tellen jullie ook in het voorjaar?

“Recent hebben we als pilot drie voorjaarstellingen gedaan. Daaruit blijkt dat er ook dan honderdduizenden vogels passeren. Het zou zeker interessant zijn om ook die structureel te tellen, maar dat krijgen we logistiek en financieel nog niet rond.”

Hebben jullie ook contact met lokale mensen?

“Ja. In de Batumi regio wordt helaas nog veel illegaal geschoten op roofvogels en ook de valkerij is hier nog een belangrijke traditie. Wij proberen daar verandering in te brengen door educatie, maar ook contact te zoeken met bijvoorbeeld jonge valkeniers. We willen niet aankomen met het opgeheven vingertje. Dat werkt alleen maar contraproductief. We zoeken het gesprek en de samenwerking. Zo zijn verschillende jonge valkeniers inmiddels vogelaar geworden, en veel lokale families transformeren hun huizen in een ‘guesthouse’ voor ecotoeristen. Zo zien mensen hoeveel enthousiasme de vogels teweegbrengen en verdienen ze er bovendien rechtstreeks aan. Verder werken we samen met valkeniers aan zenderonderzoek bij balkansperwers. Daardoor zie je geleidelijk een mentaliteitsverandering optreden. Ik moet

wel zeggen dat dat een weg van lange adem is, die voor ons soms ook frustrerend kan zijn. Toch geloof ik dat een positieve benadering uiteindelijk het beste werkt.”

Vertel eens iets over die educatie.

“We proberen de lokale bevolking in het algemeen en de jeugd in het bijzonder bewust te maken van het bijzondere fenomeen dat zich jaarlijks boven hun hoofd afspeelt. Daarnaast bieden we sinds kort zogenaamde ‘flyway traineeships’ aan. Talentvolle, internationale vogelaars uit landen van de flyway (Kaukasus, Midden-Oosten en Centraal-Azië) kunnen bij ons leren gelijksoortige projecten op te zetten in hun eigen land. Zo kunnen we onze kennis verspreiden, zodat er ook in landen waarin op vogelgebied nog een zwart gat ligt, wellicht in de toekomst structurele monitoring ontstaat.”

Elien, hoe houden jullie de sfeer in het team zo goed?

“Dat is niet zo moeilijk. Iedereen doet de hele dag wat we het leukst vinden en dat met een internationaal team van gelijkgestemden in een waanzinnig landschap. We hebben inmiddels meer dan 500 vrijwilligers van 42 nationaliteiten gehad. Samen zoiets groots mogen doen, dagen meemaken dat roofvogels werkelijk overal om je heen vliegen, onderdeel zijn van een natuurverschijnsel dat zo onbevattelijk en deels onvoorspelbaar is: het is onvergetelijk, zeer leerzaam en het vormt je als mens. En het idee dat onze tellingen bijdragen aan inzichten in populaties en trekgedrag van kwetsbare soorten, maakt de belevenis helemaal waardevol.”

Jullie zoeken voor het komend jaar ook nog tellers?

Elien: “Zeker! We hebben slots van twee weken, maar ook voor een half seizoen. Als het je leuk lijkt, kun je je dus aanmelden en wie weet ben je straks samen met ons roofvogels aan het tellen. Houd er wel rekening mee dat je de vlucht zelf betaalt en een bijdrage per dag betaalt voor het verblijf en de maaltijden in de guesthouses. Die bijdrage gaat volledig naar de Georgische families. Dat is ook een belangrijke manier om draagvlak voor ons werk te creëren bij de lokale bevolking.” 🌱

Oproep

Ben je enthousiast geworden? Geweldig! Er zijn verschillende manieren om BRC te steunen. Via onze website kun je donateur worden met een jaarlijkse, maandelijkse of eenmalige bijdrage, of iets leuks kopen in onze gloednieuwe webshop – alle opbrengsten gaan rechtstreeks naar de telling!

Je kunt je ook aanmelden als vrijwillige teller. Vanaf maart-april staat het aanmeldformulier op onze website. Zoals onze tellers altijd zeggen: de eerste keer kom je voor de vogels, maar je komt terug voor de mensen.

www.batumiraptorcount.org

Gezenderde balkansperwer. Foto: Pelle Mellov.

Ringen met lokale jonge valkeniers. Foto: Triin Kaasiku.